

(1) שמות פרק יח

(יד) וַיָּקָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֲשָׂה לְעַם וַיֹּאמֶר מָה הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לְעַם מְדוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָל הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן בְּקָר עַד עָרֹב:
(טו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֲתָנוּ כִּי יָבֵא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֶת-לֹהִים:
(טז) כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵי הָאֱ-לֹהִים וְאֶת תּוֹרֹתָיו:

(2) רש"י על שמות פרק יח פסוק טו

לדרוש אלהים - כתר גומו למתבע אולפן לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(3) אבן עזרא על שמות פרק יח פסוק טו

ויאמר - השיב משה אני עושה שני דברים. האחד כי יבא אלי העם לדרוש אלהים. והטעם לדרוש תורתו. והדבר השני כי יהיה להם דבר בא אלי. והשיב על האחרון תחלה ושפטתי בין איש ובין רעהו. והודעתי את חקי האלהים לדרוש:

(4) רמב"ן על שמות פרק יח פסוק טו

כי יבא אלי העם לדרוש אלהים השיב משה לחותנו צריכים הם שיעמדו עלי זמן גדול מן היום, כי לדברים רבים באים לפני, כי יבא אלי העם לדרוש אלהים להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה שיאבד להם, כי זה יקרא "דרישת אלהים", וכן יעשו עם הנביאים כמו שאמר (ש"א ט ט) לפנים בישראל כה אמר האיש בלכתו לדרוש אלהים לכו ונלכה עד הרואה, וכן ודרשת את ה' מאותו לאמר האחיה מחלי זה (מ"ב ח ח), שיתפלל עליו ויודיענו אם נשמעה תפלתו, וכן ותלך לדרוש את ה' (בראשית כה כב), כמו שפירשתי שם, ועוד שאני שופט אותם, כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי ועוד אני מלמד אותם תורה, והודעתי להם את חקי האלהים ואת תורותיו:

(5) חתם סופר על שמות פרק יח פסוק טו

כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלקים ואת תורותיו, וקשה מאי חידוש לו וכי לא ידע יתרו זה, וגם מה שסיים ושפטו את העם בכל עת, י"ל כי יתרו טעה ב' טעויות א' כי חשב כל העם כולם יש להם דין ודברים זע"ז כי כולם מריבי' וחומסים ועוד טעה כי סבר שמשפטי מרע"ה אינם תורה ומסיני אלא שופט עפ"י שכלו כמלכי הגוים, וא"ל מרע"ה לא כן הוא אלא העם באו לדרוש ללמוד שיעורא דיומא תמידין כסדרן, ובתוך כך כי יהי' להם דבר אם יארע משפט דין ודברים זע"ז בא אלי ושפטתי ולהיות גם זה תורה א"כ לא איכפת להיושבי' לפני ללמוד תורה אם אני מפסיק ושופט בין איש לרעהו והם שומעי' ולומדים זאת התורה דיני ממונא' כי איננו משפט ע"פ שכל אדם שאינו תורה אלא ושפטתי ובזה והודעתי להם חוקי אלקי' ותורתיו,

(6) נמצא שיעור תשובתו של מרע"ה כל העם באו לדרוש אלקים ואנו לומדים ע"ד משל הלכות כלאים ובתוך כך אם יהי' להם דבר זע"ז אני מפסיק מה' כלאים ושופט בין איש ורעהו והם לומדים דיני ממונות והיינו והודעתי להם חקי אלקי' ותורותיו והנה כ' ט"ז בריש ה' פסח הך דיכול הרב לשנויי ממסכת למסכת היינו בכולא שתא אבל שלשי' יום לפני הרגל הוא שאול לתלמידים ואינו יכול להפסיק ממס' זו למס' אחרת והוא מש"ס דב"מ ע"ש ונמצא אם יגיע פרס הפסח לא יכול משה לשפוט כי התלמידים לא יניחוהו, אך אם ימנה דיינים וסנהדרין' והוא ילמוד תורה עם ישראל אין חילוק בין זמן לזמן ע"כ סיים ושפטו את העם בכל עת אפי' בפרס הרגל וכנ"ל. [תקי"ף]:

(7) הכתב והקבלה על שמות פרק יח פסוק טו

כי יבא אלי. השיבו משה שלשה דברים, כי דרכי ה' נחלקים לשלשה, א' התורה והמצוה, ב' בין אדם לחברו, ג' דרכי עבודת ה' והמוסר שהם שלמות העבודה, והוא לעשות אותם מאהבה ומיראה, כי אעפ"י שהתורה והמצוה עצמם אהובים וטובים לפני ה' מאד כמ"ש לעולם יעסוק אדם וכו' מ"מ שלמות העבודה היא כשהם מאהבה ומיראה, ופרטיהם רבים מאד, וע"ז נאמר קדושים תהיו כמ"ש רמב"ן שם, וגם צריך לכל אחד ואחד פרטים רבים, וז"ש משה על הג' כי יבא אלי העם לדרוש אלהים, שידע כל אחד הכללים והפרטים ופרטי פרטיהם של כל אחד ואחד.

8) ועל הב' שבין אדם לחברו אמר כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו. ועל הא' אמר והודעתי את חוקי וגו'. והנה דרכי העבודה והמוסר של כל אחד ואחד לא נגלה רק למשה מפי הש"י, כי זה תלוי בלב וה' יראה ללבב, וז"ש לדרוש אלהים, שהוא חושב את האלהים בדברו עם כל אחד ואחד לתקן דרכיו. ולהשגת שלמות העבודה, שהיא עשיית המצות מצד היראה והאהבה, כמה מן הדרישה והשתדלות צריכה, כמ"ש במשלי, אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', לכן אמר כאן ע"ז לדרוש אלהי'. ולפי שהתורה היא יתד שהכל תלוי בה, לכן אמר משה והודעתי באחרונה.

9) ספר כתב סופר על שמות פרק יח פסוק טו

ויאמר משה לחותנו כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים כי יהיה להם דבר בא אלי וכו' והודעתי את חקי האלקים. וצריך להבין אריכות וכפל הלשון, לדרוש אלקים וכי יהיה להם דבר וכו' ושפטתי והודעתי, ועיין רמב"ן. וגם צריך להבין מה זו תשובה לתמיהת יתרו מדוע אתה יושב לבדיך וכל העם ניצב וכו', והלא ידע יתרו כי לא לחנם באו ומה הוא עושה עמהם, רק שאל למה אתה יושב לבדיך. גם צריך להבין הלא הדין כך, דין בשיבה ובעל דין בעמידה. גם מדקדקים בתשובת משה כי יהיה להם דבר בא אלי, הול"ל באו אלי:

10) וליישב כל זה אומר, כי ידע יתרו כי בא העם לשפוט ולדון לפני משה, אלא שהיה תמוה בעיניו שכולם ניצבים עליו מבוקר עד ערב, ולאחר שדן בין איש לחבירו יכולים לילך לביתם, אבל ראה כי כולם נשארם ניצבים על משה ושמעו כולם משפט ודין של כל אחד ואחד, וזה שאמר מדוע וכו' וכל העם ניצב עליך מבוקר עד ערב, ועל זה השיב משה כי יבא אלי לדרוש אלקים, פירש"י למתבע אולפן דהיינו ללמוד תורה,

11) ובאמת לא כן היה כי ישב לשפוט ביניהם, אבל הענין כך היה, שדן את הדין ולא סתם דבריו לומר חייב או זכאי, אלא שפרט לכל אחד טעם שכך דן והודיע הדין, ואחרים שמעו ולמדו אגב דין זה, וכן עשה בכלם, ולכן עמדו ושמעו כולם מערב עד בוקר כדי לשמוע וללמוד הדינים. והרויח משה תרתי, כי אגב שדן דין ושפט בין איש לרעהו כמחויב גם לימד אותם חוקי אלקים ותורותיו, ועוד הרויח שאם היה עוד בין איש לרעהו דבר כזה ממש לא היו צריכין לבוא לפניו למשפט, מאחר שהודיע מקור דין זה וטעמו לחייב או לזכות, ממילא היו יכולים לדמות מלתא למלתא:

12) ומעתה יובן תשובת משה לחותנו על תמיהתו מדוע כל העם ניצב עליך ולא ילכו להם אחר שמשפטם חרוץ, ועל זה אמר לא כמו שאתה סובר שאינם באים לפני רק לשפוט ביניהם, אלא כי יבוא אלי לדרוש אלקים, למתבע אולפן. ובאמת יתרו ראה ששופט כל היום ודן דין ביניהם, כדכתיב וישב משה לשפוט ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד ערב, ולכן אמר כי יהיה להם דבר בא אלי, ושפטתי בין איש ובין רעהו, ולא כפוסק בלי טעם והודעה למה ועל מה, [אלא] והודעתי את חוקי האלקים, שאני מודיע להם טעם הדין, וע"י זה למדו, ולכן כולם עומדים כאן מבוקר עד ערב. וכי יהיה להם לכולם דבר, היינו שיקרה שיהיה להם ענין אחד לכמה בני אדם בא אלי רק פעם אחת וכולם ישמעו וילמדו לדמות זה לזה, וזו תשובה מספקת לתמיהת יתרו, והענין נכון: